

ПРЕПОРУКЕ ЗА ОДРЖАВАЊЕ НАСТАВЕ НА ВИСОКОШКОЛСКИМ УСТАНОВАМА У РЕПУБЛИЦИ СРПскоЈ У ТОКУ ПАНДЕМИЈЕ COVID-19 УЗ ПРИМЈЕНУ ПРОТИВЕПИДЕМИЈСКИХ МЈЕРА

Препоруке за одржавање наставе на високошколским установама у Републици Српској у току пандемије COVID-19 односе се на извођење наставе (предавања, семинари, консултације, практична настава/вјежбе), провођење испита и завршних испита на свим студијским циклусима.

За превенцију COVID-19 инфекције обавезно је придржавати се препоручених мјера, с тим да запослени на Универзитетима и високим школама и студенти требају бити активно укључени у спровођење истих, те личним примјером доказивати да су заједница одговорних и савјесних академских грађана и друштва у цјелини.

Поштујмо јавно здравствене мјере и препоруке (физичку дистанцу, прање и дезинфекцију руку, ношење личне заштитне опреме, мјере респираторне хигијене и друго), јер свако од нас има важну улогу у спречавању појаве и ширења COVID-19 инфекције, чувајући своје, а самим тим и здравље цијеле заједнице. Важно је да знамо, и понашамо се у складу са тим, како је улога сваког од нас незамјенива.

1. Опште препоруке за запослене и студенте

1.1. Сви запослени у високошколским установама и студенти, при уласку у установу морају бити без симптома заразних болести (повишена температура, кашаљ, краткоћа даха, отежано дисање, губитак чула укуса и мириса, слабост/малаксалост, пролив, повраћање...). Прије доласка у установу треба да измјере своју тјелесну температуру, или мјерење температуре може бити организовано на улазу у установу. Запослени и студенти такође не треба да долазе у високошколску установу уколико су били у контакту са потврђеним или вјероватним случајем COVID-19, односно уколико је њима или члановима њиховог домаћинства изречена мјера изолације/карантина.

1.2. Приликом уласка и боравка у објектима, сви запослени и студенти су дужни да:

- прођу дезобаријеру - сунђер добро натопљен дезинфекционим средством на бази хлора (3,0 % раствор хлорног препарата), за дезинфекцију обуће,
- дезинфикују руке (дозер са средством за дезинфекцију руку на бази 70 % алкохола)
- обавезно носе заштитну маску
- поштују препоручену физичку дистанцу
- проводе мјере респираторне хигијене

1.3. Сви запослени и студенти су дужни да поштују током свих својих радних активности и предавања препоруку о безбједној удаљености, као и о дозвољеном броју лица у просторији са прописаном удаљеношћу, те о обавезном ношењу личне заштитне опреме (маске) тако да прекрива уста и нос. Запослени и студенти између себе и у односу на друге запослене и на студенте, требају осигурати физичку дистанцу од најмање 2 метра у затвореном простору.

1.4. Ангажовано лице, радник обезбјеђења, или лице кога задужи ректор или декан, контролише на улазу у објекат извршавање ових обавеза од стране запослених и студената.

1.5. Уколико запослени или студенти, који улазе у објекат, немају одгаварајућа лична средства заштите (маску) или не желе да испоштују обавезне мјере заштите, неће моћи ући у објекат, о чему се обавјештава лице које је задужено за прање провођења мјера у објекту.

1.6. Послодавац је у обавези да обезбиједи довољне количине средстава и прибора за чишћење и дезинфекцију, као и дозер са средством за дезинфекцију руку на бази 70% алкохола у амфитеатрима, читаоницама и свим осталим просторијама гдје студенти бораве и уче. Такође, неопходно је обезбиједити и довољне количине топлотомјера и информације гдје се запослени и студенти могу јавити, како би у случају да се осјећају лоше, могли да измјере своју тјелесну температуру.

1.7. Запослени и студенти су дужни да у објекту, уз ношење маске, редовно спроводе мјере личне хигијене, посебно прања руку сапуном и водом у трајању од најмање 20 секунди. Након прања, руке треба осушити папирним убрбусима за једнократну употребу, који се након кориштења баца у намјенску канту за отпад, са поклопцем и ножном педалом. Прије уласка у објекат/амфитеатар/учионицу, обавезна је дезинфекција руку прије почетка наставе.

1.8. Уколико запослени користе маске за једнократну употребу, исте је потребно промијенити чим се овлаже, запрљају или оштете. Када се скину, маске се не смију користити поново. Скинуте маске се одлажу у намјенске кесе постављене у канте са поклопцем и ножном педалом које морају бити обиљежене за ту намјену и постављене на улазу/излазу из објекта. Уколико се користе памучне маске, запослени и студенти су дужни да током радног времена користе најмање двије маске које је потребно мијењати чим се овлаже или запрљају, а по потреби и чешће (детаљније погледати на интернет страни Института за јавно здравство: „Зашто је важно носити маску за лице?“ и „Када и како користити маску за лице?“).

1.9. Не додиривати лице, посебно уста, нос и очи прије прања или дезинфекције руку.

1.10. Запослени и студенти су дужни да редовно провјетравају свој радни простор и амфитеатар/учионице, природним путем отварањем прозора. Не користити вјештачку вентилацију.

1.11. Препорука је да запослени дезинфекционим средством пребришу предмете и површине које се често додирују, као што су тастатура и миш рачунара, кваке, прекидачи, слушалице телефона, радни столови, прибор за писање и слично.

1.12. Препорука запосленим је да што више својих активности обављају електронским и телефонским путем уз смањење учесталости физичких контаката.

1.13. Не препоручује се окупљање запослених и задржавање у истој просторији, нарочито у просторијама за припрему и служење оброка и пића/кафе.

1.14. Рад са странкама се врши путем писане или електронске поште и телефонским путем, осим ако није обавезно лично присуство које се најављује и договара са запосленим на улазу у објекат уз поштовање свих наведених мјера.

1.15. Контролисати/ограничити улазак свих особа које нису запослене у објекту.

1.16. Не организовати скупове, прославе и слична дешавања на факултету, као ни групне посјете мјестима гдје се очекује окупљање већег броја особа.

1.17. Редовно чистити простор објекта. Детаљно погледати на страници ЈЗУ Института за јавно здравство. Упутство за провођење чишћења и дезинфекције површина и простора у објектима <https://phi.rs.ba/index.php?view=clanak&id=813>

1.18. Обезбиједити обиљежена мјеста за хигијенско одлагање отпада. Отпад одлагати у кесу смјештену у канти са педалом за ножно отварање. Кесе са отпадом завезати прије бацања у контејнер и даље третирати у складу са процедуром за управљање уз прописане мјере заштите.

1.19. Потребно је да сви запослени на факултетима смање учесталост својих социјалних контаката у свакодневним активностима како би могућност заразе била сведена на минимум.

1.20. У свим објективима је обавезно поставити плакате са информативним и едукативним материјалима (према препорукама Института за јавно здравство Републике Српске).

1.21. Лица ангажована на пословима обезбјеђења у објекту дужна су да се придржавају свих мјера заштите, посебно ношења личне заштитне опреме (маске) .

1.22. Препоруке за лица запослена на одржавању хигијене у објекту

Детаљније погледати на страници ЈЗУ Института за јавно здравство Републике Српске:

- Упутство за провођење чишћења и дезинфекције површина и простора у објектима <https://phi.rs.ba/index.php?view=clanak&id=813>

2. Организовање и одржавање наставе

Настава се не може организовати на јединствен начин за све високошколске установе, односно универзитете и чланице универзитета и високе школе. Модел одржавања теоријске и практичне наставе зависи од информационо-технолошких могућности установе, просторних капацитета и броја студената на појединим предметима. Потребно је да свака високошколска установа самостално донесе одлуку који модел ће примјењивати у свом раду током зимског семестра 2020/2021 школске године, уз могућност промјене модела у љетном семестру.

У организацији и одржавању теоријске наставе могуће је примијенити један од сљедећих модела, при чему сваки модел имплицира коришћење различитих мјера заштите од обољења COVID-19:

- **Одржавање комплетне наставе на даљину**, уз коришћење претходно снимљених садржаја и са одржавањем додатних консултација путем електронске платформе представља најсигурнији вид наставе, уколико високошколска установа располаже таквим технолошким могућностима. Међусобних директних контаката између студената нема, а директни контакти студената са наставним особљем су сведени на неопходни минимум, чиме се спречава преношење узрочника обољења. У оваквом виду организације теоријске наставе није потребно предузимати додатне заштитне мјере, нити је потребно скраћивати трајање наставних часова.
- **Комбиновање онлине предавања са мањим бројем термина консултација уживо** могу користити високошколске установе, односно катедре које имају велики број студената, а немају технолошких могућности за одржавање комплетне наставе на даљину. Снимак предавања путем видео везе је пожељно поставити на платформу доступну студентима, да би се смањила потреба доласка на консултације. Наставно особље би требало да понуди и могућност консултација путем мејла, да би се додатно смањила потреба доласка на консултације. Пожељно би било термин консултација користити само у сврху одговора на питања студената (не поновног држања предавања), да би се смањило трајање контакта. Консултације могу да се држе само за мање групе студената (до 50), у просторији одговарајуће величине, у трајању до 40 минута. Уколико је потребно, заказивати додатне термине консултација, а не повећавати величину групе. Столови и столице се размјештају или обиљежавају тако да се обезбиједи минималан размак од 2,0 метра између студената. Наставно особље мора редовно водити евиденцију присуства консултацијама, при чему студенти својим потписом уз пуну одговорност потврђују да немају температуру, нити друге симптоме обољења COVID-19. Приликом извођења консултација, наставно особље и студенти су дужни да све вријеме на исправан начин носе маске. Консултације уживо се не

могу изводити у просторији која се грије или хлади клима уређајем. Од студената је потребно тражити да се прије и након консултација не задржавају и не формирају веће групе у холовима и другим заједничким просторијама високошколске установе. У случају одржавања паралелних консултација у више просторија истог објекта, вријеме почетка и завршетка консултација не треба да буде исто за све предмете, да би се смањило међусобни додир између група студената (консултације у сусједним просторијама требају почињати у размаку од најмање 10-15 минута). Размак између консултација које се одржавају у истој просторији мора бити најмање 20 минута, да би се смањило контакт између студената који долазе на и одлазе са консултација.

- **Одржавање класичне наставе са предавањима уживо** је модел у ком постоји највећи ризик за преношење вируса који узрокује обољење COVID-19. Овакав вид наставе за сада може бити погодан само за теоријску наставу на предмету који слуша мали број студената (испод 50), при чему високошколска установа располаже са довољно великом просторијом у којој се може обезбиједити физичко растојање од 2 метра међу студентима током предавања (минимално 4 m² по студенту). Наставно особље мора редовно водити евиденцију присуства настави, при чему студенти својим потписом сваки пут уз пуну одговорност потврђују да немају температуру, нити друге симптоме обољења COVID-19. Приликом извођења наставе, наставно особље и студенти су дужни да све вријеме на исправан начин носе маске. Да би се смањило вријеме контакта, потребно је обезбиједити да се у највећој могућој мјери скрати дужина боравка групе у затвореном простору. Настава у блоку, за једну групу студената, изводи се без паузе, у најдужем трајању од 2 сата, након чега је потребно направити паузу у минималном трајању од 30 минута за дезинфекцију и провјетравање просторије. Столови и столице се размјештају или обиљежавају тако да се обезбиједи минималан размак од 2,0 метра између студената. Настава се не може изводити у просторији која се грије или хлади клима уређајем. Од студената је потребно тражити да се прије и након предавања не задржавају и не формирају веће групе у холовима и другим заједничким просторијама високошколске установе. У случају одржавања паралелне наставе у више просторија истог објекта, вријеме почетка и завршетка наставе не треба да буде исто за све предмете, да би се смањило међусобни контакт између група студената. Уколико су студентима потребне додатне консултације, у ту сврху се може користити мејл, да би се смањила потреба за додатним контактима.

Сва практична настава која се може организовати онлине или на даљину, организује се на такав начин. У случајевима када то није могуће, у организацији практичне наставе потребно је уважити сљедеће препоруке:

- Боравак у просторији за практичну наставу је неопходно организовати на такав начин да се обезбиједи социјална дистанца/међусобно растојање између студената као и студената и наставника од минимално 2 метра, уз појачане мјере за дезинфекцију намјештаја и опреме која се користи у практичној настави.
- Просторија у којој се одржава практични дио наставе треба бити што већа и мора се што чешће провјетравати.
- Практична настава се одржава за мале групе увијек истих студента и наставног особља. Избјегава се блиски контакт студента и наставника из једне групе са другом. Наставно особље не може паралелно држати практичну наставу у више просторија, при чему „шета“ и дијели вријеме међу просторијама.
- Столови/мјеста за рад размичу се тако да студенти сједе/проводе практични рад на међусобној удаљености од 2 метра, и то сваки студент на истом мјесту током трајања наставе.

- Просторија у којој се изводи практична настава треба затвореним вратима бити одвојена од ходника и просторија у којима бораве друге групе студената. Просторија мора бити таква да се може добро провјетрити.
- Током трајања практичне наставе, у просторију не улазе друге особе (нпр. због чишћења, доношења наставних материјала, или других разлога) све док студенти бораве у просторији.
- Трајање практичне наставе треба скратити на неопходни минимум, потребан да се стекну предвиђене вјештине.

3. Организовање и одржавање испита

Приликом организовања и одржавања испита, потребно је придржавати се сљедећих препорука:

- Гдје год је могуће, препоручује се електронско пријављивање испита, у циљу смањења броја директних контаката студената са особљем високошколске установе.
- Испит се не може организовати у просторијама здравствене установе која учествује у збрињавању пацијената обољелих од COVID-19.
- Број студената у групи која полаже испит зависи од капацитета просторије (минимално 4 m² по студенту).
- Столови и столице се размјештају или обиљежавају тако да се обезбиједи минималан размак од 2,0 метра између студената који полажу испит. Када је сјео на одређено мјесто, студент га не мијења до краја испита.
- Просторија за извођење испита се мора што чешће провјетравати, те је потребно што чешће дезинфиковати предмете и површине које се често додирују, по могућности послје изласка сваке групе студената.
- Величина групе не треба да прелази 50 особа, у случају писменог полагања испита.
- Уколико се испит изводи усмено, заказују се мање групе у више термина током дана, узимајући у обзир паузе за дезинфекцију и провјетравање просторије.
- Испиту не могу приступити студенти који не носе маску. Наставник који обавља испит је дужан да сваком студенту код кога примјети супротно, скрене пажњу на правилно ношење маске током испита (маска треба да прекрива нос и уста).
- Од студената је потребно тражити да се прије и након испита не задржавају и не формирају веће групе у холовима и другим заједничким просторијама високошколске установе.
- Приликом организовања дијелова испита који захтијевају практичан рад, примјењују се исте препоруке као за организовање практичне наставе.

4. Пружање угоститељских услуга у оквиру објеката високошколских установа

Пружање угоститељских услуга у оквиру објекта јавних и приватних универзитета или појединих организационих јединица универзитета и високих школа треба да буде у складу са општим мјерама дефинисаним за рад угоститељских објеката током трајања епидемије и пандемије изазване инфекцијом COVID 19, погледати на страници ЈЗУ Института за јавно здравство.

Специфичности организације рада угоститељских објеката односе се на правилну организацију рада, ограничење укупног броја посјетиоца, начине послуживања хране и пића, личну хигијену и

личну заштитну опрему запосленика и посјетиоца, хигијену радног простора и заштиту здравља посјетиоца и запосленика. Детаљније погледати на на страници ЈЗУ Института за јавно здравство.

5. Рад библиотека и читаоница

Рад библиотека, читаоница и сродних простора треба организовати уз примјену општих препорука за смањење ризика (поштовање физичке дистанце, хигијена руку и простора, лична заштитна опрема, провјетравање) уз максимално избјегавање социјалних контаката.

1. Уколико технички и организациони капацитети читаонице и библиотеке високошколске установе то дозвољавају било би најбоље студентима ставити на располагање е-материјале.
2. Уколико то није могуће уласке корисника у библиотеку и читаоницу треба организовати према дневном распореду уз претходну најаву и водити евиденцију о посјетиоцима и запосленицима
3. На улазу у читаоницу и библиотеку треба обезбиједити диспензер са дезинфекционим средством и јасно упутство везано за дезинфекцију руку, држање физичке дистанце и ношење личне заштитне опреме и јасно упутство о начину кретања у простору читаонице и библиотеке (путокази на ходницима којима се регулише смјер кретања, а којима се смањује могућност заразе, требају бити истакнути на свим релевантним и видљивим мјестима).
4. У мокрим чворовима библиотеке и читаонице треба обезбиједити средства за одржавање личне хигијене (течни сапун, воду, папирнати убрус), а на улазу у мокре чворове треба да стоји јасно упутство у вези са поступањем у мокром чвору.
5. Простор унутар библиотеке и читаонице обезбједити тако да распоред столова у читаоници и библиотеци обезбјешује физичку дистанцу од 2,0 метара.
6. На пулту за издавање и преузимање читаоничке и библиотечке грађе поставити преграду између запосленика библиотеке/читаонице и корисника и диспензер са дезинфекционим средством.
7. Чланице универзитета (факултети) и високе школе би требале да свака у складу са својим могућностима учине доступним електронске материјале, као и да студентима омогуће доступност информатичке опреме која треба бити редовно дезинфикована.
8. Читаонице и библиотеке појединих чланица универзитета (појединачних факултета) и високих школа се требају придржавати истих препорука као и централна читаоница и библиотека универзитета.
9. Сви запосленици библиотеке и читаонице морају носити личну заштитну опрему (хигијенске маске), одржавати личну хигијену (редовно прање руку сапуном и водом у трајању од минимално 20 секунди или дезинфекција средством на бази 70% алкохола) и мјерити температуру прије доласка на посао.
10. Посјетиоци су у обавези да прије доласка у библиотеку и читаоницу резервишу термин, понесу маску, дезинфикују руке на улазу у библиотеку и читаонице поштују мјере физичке дистанце.
11. Универзитет и чланице универзитета те високе школе би требале да уколико долази до посуђивања библиотечке и читаоничке грађе да израде упутство о поступању са наведеном грађом након повратка у библиотеку/читаоницу као и упутство о поступању запосленика са истом.
12. Одржавање хигијене простора, личне хигијене, хигијене, библиотечке и читаоничке грађе, те адекватно провјетравање детаљније погледати на сајту ЈЗУ Института за јавно здравство Републике Српске.

6. Информисање студената

Високошколске установе су у обавези да редовно, правовремено и у складу са новим сазнањима информису студенте о начину организације наставе и мјерама које установа предузима и чије се спровођење очекује и од стране студената како би се заштитило здравље студената и запосленика високошколске установе.

- 1) Високошколске установе требају да израде јасна упутства која ће бити постављена на видним мјестима у вези са организацијом уласка и кретањем студената која ће бити доступна и у електронској форми за студенте (мјерење температуре, ношење личне заштитне опреме, лична хигијена, поштовање физичке дистанце...).
- 2) Високошколске установе требају да израде јасна упутства за студенте који долазе из иностранства о начину уласка у Републику Српску, као и упутства за поступање у случају појаве симптома који упућују на постојање инфекције изазване SARS-CoV-2 вирусом или обољења COVID 19 или да студенте упуте на већ постојећа упутства. Детаљније погледати на страници ЈЗУ Института за јавно здравство.
- 3) Високошколске установе требају да израде јасна упутства за поступање студената који из здравствених разлога нису у могућности да похађају теоретску и практичну наставу по уобичајеном моделу, као и за студенте који из одређених разлога нису у могућности да носе личну заштитну опрему
- 4) Препоручује се да високошколске установе именују тим за праћење реализације мјера превенције обољевања од COVID-19
- 5) За сваки објекат се препоручује да се одреди лице/лица која ће на улазу провјеравати придржавање препоручених мјера

7. Поступање у случају појаве случаја COVID-19 обољења

- Запослени који имају симптоме заразне болести, потребно је да остану код куће те да телефоном обавијесте свог надређеног. Ако су били у контакту са особом обољелом од COVID-19, о томе треба да телефоном обавијесте надлежну хигијенско-епидемиолошку службу која ће провести епидемиолошко истраживање и неопходне епидемиолошке мјере.
¹Дефинисано у документу "Поступак са пацијентима у случају сумње или оболијевања од COVID 19 инфекције" ²према подацима СЗО и ЕЦДЦ, доступним на сљедећим интернет странама
<https://www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019/situation-reports/>
<https://qap.ecdc.europa.eu/public/extensions/covid-19/covid-19.html>
- Студенти који имају симптоме заразних болести (повишена тјелесна температура, респираторни симптоми као кашаљ и кратак дах, бол у грлу, малаксалост, бол у мишићима, пролив, повраћање...) или код којих постоји сумња или потврђена COVID-19 инфекција, као и они који су били у контакту са особама са сумњом или потврђеном инфекцијом узрокованом вирусом SARS-CoV-2 (на примјер уколико је код члана домаћинства потврђена инфекција или је члан домаћинства у изолацији због сумње на инфекцију) остају код куће.
¹Дефинисано у документу "Поступак са особама које су биле у контакту са потврђеним или вјероватним случајем инфекције SARS-CoV-2 – праћење контаката"
²према подацима СЗО и ЕЦДЦ, доступним на сљедећим интернет странама
<https://www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019/situation-reports/>
<https://qap.ecdc.europa.eu/public/extensions/covid-19/covid-19.html>

- Ако студент развије симптоме COVID 19 током боравка на факултеу, одмах се обавјештава хигијенско – епидемиолошка служба надлежног дома здравља која спроводи епидемиолошко истраживање и неопходне епидемиолошке мјере.

8. Додатни извори информација

Линкови

- Упутство за самоизолацију <https://phi.rs.ba/index.php?view=clanak&id=759>
- Препорука за постепено ублажавање мјера -библиотеке, читаонице. <https://phi.rs.ba/pdf/sadrzaj/Preporuka%20za%20postepeno%20ubla%C5%BEavanje%20mjera%20-%20biblioteke,%20%C4%8Ditaonice.pdf>
- Упутство за провођење чишћења и дезинфекције површина и простора у објектима <https://phi.rs.ba/index.php?view=clanak&id=813>
- Опширније о системима за гријање, вентилацију и климатизацију у контексту COVID-19. <https://phi.rs.ba/index.php?view=clanak&id=1109>
- Препоруке за прозрачивање установа изван здравственог система током ширења инфекције COVID-19. <https://phi.rs.ba/pdf/sadrzaj/Preporuke%20za%20prozra%C4%8Divanje%20ustanova%20izvan%20zdravstvenog%20sistema.pdf>
- Зашто је важно носити маску за лице? <https://phi.rs.ba/index.php?view=clanak&id=930>
- Када и како користити маску за лице? <https://phi.rs.ba/index.php?view=clanak&id=760>
- Упутство за провођење чишћења и дезинфекције површина и простора у објектима <https://phi.rs.ba/index.php?view=clanak&id=813>
- Препоруке за чишћење и дезинфекцију простора и предмета за становништво без сумње на инфекцију COVID-19 <https://phi.rs.ba/index.php?view=clanak&id=757>
- Упутство за постепено ублажавање мјера - Угоститељски објекти (ресторани, кафићи, роштиљице...)
[https://phi.rs.ba/pdf/sadrzaj/Uputstvo%20za%20postepeno%20ubla%C5%BEavanje%20mjera-%20Ugostiteljski%20objekti%20\(restorani,%20kafi%C4%87i,%20ro%C5%A1tiljice...\).pdf](https://phi.rs.ba/pdf/sadrzaj/Uputstvo%20za%20postepeno%20ubla%C5%BEavanje%20mjera-%20Ugostiteljski%20objekti%20(restorani,%20kafi%C4%87i,%20ro%C5%A1tiljice...).pdf)
- <https://www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019/situation-reports/>
- ¹Дефинисано у документу ”Поступак са особама које су биле у контакту са потврђеним или вјероватним случајем инфекције SARS-CoV-2 – праћење контаката“
- ¹Дефинисано у документу ”Поступак са пацијентима у случају сумње или оболијевања од COVID 19 инфекције
- ²према подацима СЗО и ЕЦДЦ, доступним на сљедећим интернет странама
- <https://www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019/situation-reports/>
- <https://qap.ecdc.europa.eu/public/extensions/covid-19/covid-19.html>